

УДК 658.14:005.21:664.6

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2026-16-7>**Дідух С. М.**

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки національної та міжнародної економіки,
Одеський національний технологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1534-0975>

Serhii Didukh

Odesa National University of Technology

Лобоцька Л. Л.

кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки національної та міжнародної економіки,
Одеський національний технологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8755-5188>

Liudmyla Lobotska

Odesa National University of Technology

Фрум О. Л.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки національної та міжнародної економіки,
Одеський національний технологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0956-8121>

Olha Frum

Odesa National University of Technology

СУЧАСНИЙ ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

FINANCIAL CONDITION AND CURRENT ISSUES IN THE STRATEGIC DEVELOPMENT OF ENTERPRISES IN THE BAKERY INDUSTRY

Анотація. Хлібопекарська галузь залишається однією з ключових у харчовій промисловості України, оскільки забезпечує населення продуктом першої необхідності та виконує важливу соціально-економічну функцію в системі продовольчої безпеки. В умовах воєнних дій її функціонування відбувається під впливом високої невизначеності, що супроводжується зростанням фінансових ризиків, втратою частини виробничих потужностей, порушенням логістичних зв'язків, скороченням чисельності населення та зниженням платоспроможного попиту. Додатковий негативний вплив формують підвищення витрат на сировину, енергоносії, оплату праці, а також дефіцит обігових коштів і ускладнення взаєморозрахунків із торговельними мережами. Метою дослідження є оцінка сучасного фінансового стану хлібопекарських підприємств України в умовах воєнних викликів, а також визначення стратегічних напрямів зміцнення фінансової стійкості й адаптації підприємств до нестабільного економічного середовища. Авторський внесок полягає у комплексному аналізі фінансових показників діяльності підприємств галузі на основі поєднання різних методичних підходів, а також у виявленні ключових тенденцій і дисбалансів у структурі активів і пасивів, ліквідності та фінансовій стійкості. Наукова новизна полягає у систематизації сучасних проблем стратегічного розвитку підприємств хлібопекарської галузі в умовах воєнної економіки, а також у встановленні взаємозв'язку між змінами структури капіталу, рівнем ліквідності та фінансовою стійкістю підприємств. Практичне значення результатів визначається можливістю використання запропонованих підходів і рекомендацій для підвищення ефективності діяльності підприємств, зокрема через оптимізацію витрат, розвиток енергоефективності, диверсифікацію продукції, удосконалення логістики, впровадження бюджетування та сценарного планування. Основні результати відображають тенденцію до скорочення кількості підприємств, передусім великих і середніх, зниження виробничого потенціалу та звуження внутрішнього ринку. Фінансовий стан підприємств характеризується низьким рівнем капіталізації, домінуванням короткострокових зобов'язань, недостатньою ліквідністю та високою залежністю від позикових ресурсів. У цих умовах підвищення фінансової стійкості пов'язується з необхідністю посилення адаптивності підприємств, впровадження сучасних управлінських інструментів і забезпечення системної державної підтримки галузі.

Ключові слова: фінансовий стан, хлібопекарська галузь, показники фінансової стійкості, шляхи підвищення прибутковості діяльності підприємств, стратегічний розвиток.

Abstract. The baking industry remains one of the key sectors of Ukraine's food industry, as it supplies the population with essential goods and fulfils an important socio-economic function within the food security system. In the context of military operations, its operations are subject to high uncertainty, accompanied by increased financial risks, the loss of part of production

capacity, disruption of logistics links, a decline in population and a reduction in effective demand. An additional negative impact is caused by rising costs of raw materials, energy, and labour, as well as a shortage of working capital and complications in settlements with retail chains. The aim of this study is to assess the current financial situation of Ukraine's bakery enterprises in the context of the challenges posed by the war, and to identify strategic directions for strengthening their financial stability and helping them adapt to an unstable economic environment. The author's contribution lies in a comprehensive analysis of the financial performance indicators of enterprises in the sector based on a combination of various methodological approaches, including ratio analysis, as well as in identifying key trends and imbalances in the structure of assets and liabilities, liquidity and financial stability. The scientific novelty lies in the systematisation of current issues relating to the strategic development of enterprises in the bakery sector under a wartime economy, as well as in establishing the interrelationship between changes in capital structure, liquidity levels and the financial stability of enterprises. The practical significance of the results lies in the possibility of using the proposed approaches and recommendations to improve the efficiency of enterprises, in particular through cost optimisation, the development of energy efficiency, product diversification, the improvement of logistics, and the introduction of budgeting and scenario planning. The main findings reflect a trend towards a reduction in the number of enterprises, primarily large and medium-sized ones, a decline in production capacity and a contraction of the domestic market. The financial condition of enterprises is characterised by low capitalisation, a predominance of short-term liabilities, insufficient liquidity and high dependence on borrowed funds. In these conditions, improving financial stability is linked to the need to enhance enterprises' adaptability, introduce modern management tools and ensure systematic state support for the sector.

Keywords: financial condition, baking industry, financial stability indicators, ways to improve corporate profitability, strategic development.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна спричинила системні трансформації діяльності підприємств агропродовольчого сектору України, зокрема хлібопекарської галузі, яка виконує критично важливу соціально-економічну функцію забезпечення населення базовими продуктами харчування. Значні руйнування виробничої інфраструктури, втрата частини виробничих потужностей і логістичних ланцюгів, а також релокація бізнесу зумовили скорочення пропозиції на ринку та структурні зрушення в галузі. За наявними оцінками, близько 20% хлібозаводів у східних і південних регіонах України зруйновані або не відновили виробничу діяльність [1], що істотно вплинуло на баланс виробництва та забезпечення продукцією.

Поряд із фізичними втратами, підприємства галузі зазнають фінансового тиску внаслідок зростання витрат на сировину, енергоносії та логістику, обмеженого доступу до фінансових ресурсів, а також зниження попиту населення. У таких умовах підвищуються ризики втрати фінансової стійкості, зростає ймовірність збитковості та банкрутства окремих суб'єктів господарювання.

Загострюється проблема забезпечення фінансової стабільності та довгострокової конкурентоспроможності підприємств хлібопекарської галузі в умовах високої невизначеності та нестабільності зовнішнього середовища. Це обумовлює необхідність поглибленого аналізу сучасного фінансового стану підприємств галузі, виявлення ключових факторів ризику та обґрунтування ефективних стратегічних напрямів їх розвитку, спрямованих на відновлення виробничого потенціалу, підвищення ефективності діяльності та адаптацію до нових умов функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За роки воєнних дій з'явилося багато публікацій, спрямованих на пошук шляхів стабілізації, уникнення кризи в роботі суб'єктів господарювання, в тому числі за умови підтримки з боку держави [2-5]. Щодо хлібопекарської галузі, то за сучасних умов війни необхідні детальні дослідження її діяльності.

Поняття фінансовий стан розглядається багатьма науковцями, детальне обговорення підходів до визначення його сутності наведено, наприклад, у роботі Яцух О.О., Захарова Н.Ю. [6]. Детермінантою в цих підходах виступає те, що фінансовий стан – це комплексна оцінка, яка визначає здатність господарюючого

суб'єкта забезпечувати себе ресурсами для розвитку і можливість розраховуватися за зобов'язаннями.

Оцінку фінансового стану можна виконувати із застосуванням різних методик, прийомів, інструментарію, описання яких надано у роботі Костирко Р.О. [7, с. 46]. Як один з можливих інструментаріїв – коефіцієнтний метод – з наведенням формул розрахунку показників докладно описано у роботі Яцух О.О., Захарова Н.Ю. [6].

Метою статті є аналіз фінансового стану підприємств хлібопекарської галузі України в умовах воєнних дій, виявлення ключових факторів його погіршення та обґрунтування стратегічних напрямів підвищення фінансової стійкості й адаптації підприємств до нестабільного зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий стан підприємства насамперед визначається рівнем прибутковості його діяльності, яка формується під впливом сукупності внутрішніх і зовнішніх факторів. В умовах воєнного часу роль факторів зовнішнього середовища суттєво посилюється, що особливо відчутно для підприємств хлібопекарської галузі як соціально значущого сегмента харчової промисловості.

Негативний вплив зовнішніх факторів проявляється у частковій втраті виробничих потужностей, скороченні чисельності населення та, відповідно, зменшенні обсягів споживання продукції. Додатковим обмежуючим чинником виступає зниження купівельної спроможності населення, що змушує підприємства переглядати асортиментну політику в бік її звуження та орієнтації на більш доступні продукти. Водночас суттєво ускладнюються логістичні процеси, зростають витрати на транспортування та дистрибуцію.

Важливим фактором погіршення фінансових результатів є підвищення цін на основні види сировини, а також тарифів на енергоносії та воду, що призводить до зростання собівартості продукції. Паралельно підприємства змушені підвищувати рівень оплати праці для збереження персоналу, що додатково збільшує витратне навантаження. У таких умовах загострюється проблема дефіциту обігових коштів, зокрема через ускладнення розрахунків із торговельними мережами та подовження термінів оплати за продукцію.

Кожний з цих факторів потенційно викликає ризики функціонування підприємства, зокрема ризик погір-

шення фінансової стійкості, зниження прибутковості і, як наслідок, соціальний ризик [5].

Ключовою характеристикою сучасного середовища функціонування підприємств є високий рівень невизначеності та динамічності змін, зумовлених воєнними діями. Такі умови ускладнюють процес адаптації підприємств до зовнішніх викликів і потребують швидкого реагування на постійні трансформації ринку.

У цих обставинах вирішального значення набуває управлінська спроможність керівництва хлібопекарських підприємств своєчасно адаптуватися до нових умов господарювання, що безпосередньо впливає на їх виживання та рівень конкурентоспроможності. З огляду на це особливої актуальності набуває необхідність оперативного аналізу діяльності підприємства, який має здійснюватися в режимі реального часу. Провідну роль при цьому відіграє фінансовий аналіз, як інструмент оцінки поточного стану, виявлення ризиків та обґрунтування управлінських рішень.

Розглянемо галузеві особливості функціонування підприємств хлібопекарської галузі на основі динаміки їх кількості та ключових фінансово-економічних показників (табл. 1).

Проведений аналіз свідчить про стійку тенденцію до скорочення кількості діючих підприємств, яка особливо загострилася у періоди кризових потрясінь – під час пандемії COVID-19 та після початку повномасштабних воєнних дій у 2022 році. Так, якщо у 2010 році в галузі функціонувало понад 1000 підприємств, то у 2022 році їх кількість скоротилася до 578 одиниць, з подальшим незначним відновленням у 2023-2024 рр.

Важливо підкреслити, що скорочення відбувалося насамперед за рахунок великих і середніх підприємств, які забезпечують близько 90% загального обсягу виробництва продукції галузі. Це свідчить про втрату виробничого потенціалу та концентрації виробництва, що негативно впливає на стабільність ринку та ефективність функціонування галузі загалом. Зростання частки малих підприємств не компенсує ці втрати,

оскільки вони мають обмежені можливості масштабування виробництва та нижчу фінансову стійкість.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємств галузі також підтверджує їх вразливий стан. Частка збиткових підприємств упродовж досліджуваного періоду залишалася значною і в окремі роки перевищувала 25-40%, що свідчить про системні проблеми рентабельності. Рівень операційної рентабельності коливався в межах від -1,2% до 6,4%, що відповідає критично низькому рівню прибутковості для виробничих підприємств. При цьому загальна рентабельність активів (ROA) у багатьох періодах залишалася від'ємною або близькою до нуля, що вказує на низьку ефективність використання ресурсів.

Певне покращення фінансових результатів спостерігається у 2022-2023 роках, що частково пов'язано зі змінами у державному регулюванні цінової політики. Зокрема, скасування дії постанов № 1548 і № 373 надало підприємствам можливість формувати ціни на продукцію на основі економічно обґрунтованих витрат і забезпечувати мінімально необхідний рівень рентабельності. Це позитивно вплинуло на показники прибутковості, однак мало й зворотний ефект – зростання цін на хлібобулочні вироби, що в умовах зниження доходів населення призводить до скорочення платоспроможного попиту та звуження внутрішнього ринку.

Додатково слід відзначити негативну динаміку зайнятості у галузі: кількість працівників скоротилася майже вдвічі порівняно з 2010 роком, що є наслідком як оптимізації витрат підприємств, так і загального скорочення виробництва. Водночас витрати на оплату праці демонструють тенденцію до зростання, що обумовлено як інфляційними процесами, так і необхідністю утримання кваліфікованого персоналу в умовах дефіциту трудових ресурсів.

Інший важливий аспект розвитку хлібопекарської галузі – перманентне зростання цін на продукцію. В умовах обмежених доходів населення підняття цін на хліб, інші продовольчі товари призводить

Таблиця 1 – Кількість діючих підприємств хлібопекарської галузі України і основні показники їх діяльності у 2010-2024 рр.

Рік	Кількість діючих підприємств, одиниць				Кількість підприємств, які одержали чистий збиток, % від загальної кількості	Рентабельність операційної діяльності, %	ROA, %	Витрати на оплату праці, тис. грн	Кількість зайнятих працівників, осіб
	Усього	великі	середні	малі					
2010	1058	2	226	830	40,0	1,1	-0,2	1376038,2	71816
2013	971	2	183	786	34,3	0,6	-2,3	1594333,1	62728
2014	825	1	158	666	38,3	-1,2	-5,2	1518834,7	54430
2015	806	1	148	657	26,0	2,8	-0,8	1590118,2	48815
2016	717	1	141	575	27,1	2,3	0,0	1946315,4	48195
2017	735	1	143	591	28,1	2,3	0,6	2849629,4	47642
2018	749	1	149	599	28,2	2,8	0,2	3463593,8	48336
2019	768	-	158	610	24,4	3,4	1,8	4049280,1	47898
2020	751	-	160	591	29,0	1,7	0,2	4591006,0	48417
2021	793	-	160	633	33,6	0,9	0,1	5090985,4	45850
2022	578	1	136	441	29,3	4,4	2,7	4100807,3	39481
2023	621	-	121	500	24,6	6,4	3,8	4575523,5	36719
2024	637	-	117	520	25,1	4,6	2,5	5845697,0	35997

Джерело: складено авторами на основі [8; 9; 10]

до скорочення внутрішнього попиту та звуження ринку (рис. 1).

У цілому за період 2016-2024 рр. споживчі ціни на хліб і хлібопродукти зросли більше, ніж у 2,5 р., що обумовлено ростом цін на борошно, енергоносії, заробітну плату. Водночас аналіз динаміки (рис. 1) свідчить про зворотну залежність: зростання цін супроводжується зниженням обсягів продажу хліба, що негативно впливає на фінансові результати підприємств галузі.

Фінансовий стан підприємства оцінюють перш за все показниками платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості. У їх визначенні використовують показники активу і пасиву балансу.

Проаналізуємо зміни у структурі активів підприємств хлібопекарської галузі у 2019-2024 рр. (табл. 2).

Дані свідчать про суттєву трансформацію структури балансу, особливо починаючи з 2022 року. Якщо у 2019-2021 рр. частка необоротних активів коливалася на рівні 38-42%, то у 2022 р. вона різко знизилася до 29,9%, а у середніх підприємств – до 25,5%. Водночас частка оборотних активів відповідно зросла до понад 70%.

Такі зміни свідчать про вимушену переорієнтацію підприємств на підтримання ліквідності в умовах кризи, що супроводжується скороченням інвестицій у довгострокові активи та частковою втратою виробничого потенціалу. Найбільш виражені ці процеси у середніх підприємств, які є ключовими виробниками

галузі. У 2023-2024 рр. спостерігається часткове відновлення частки необоротних активів, однак їх рівень залишається нижчим довоєнного.

Такі структурні зрушення відображають підвищення фінансових ризиків і нестабільності діяльності підприємств галузі, а також їх орієнтацію на короткострокове виживання замість стратегічного розвитку.

Аналіз структури пасивів підприємств хлібопекарської галузі України у 2019-2024 рр. (табл. 3) дозволяє виявити стійкі диспропорції у джерелах фінансування та оцінити рівень фінансової стійкості підприємств.

Структура пасивів характеризується домінуванням позикового капіталу, причому переважно короткострокового характеру. Частка власного капіталу упродовж досліджуваного періоду залишається відносно низькою і коливається в межах 25-30%. Незважаючи на певне зростання цього показника у 2023-2024 рр., його рівень є недостатнім для забезпечення фінансової незалежності підприємств.

Для середніх підприємств, які формують основний обсяг виробництва, частка власного капіталу дещо вища, однак також не перевищує критичних значень. У малих підприємств спостерігається більша варіативність цього показника, що свідчить про нестабільність їх фінансової бази.

Довгострокові зобов'язання у структурі пасиву займають незначну частку (5-8%), що свідчить про

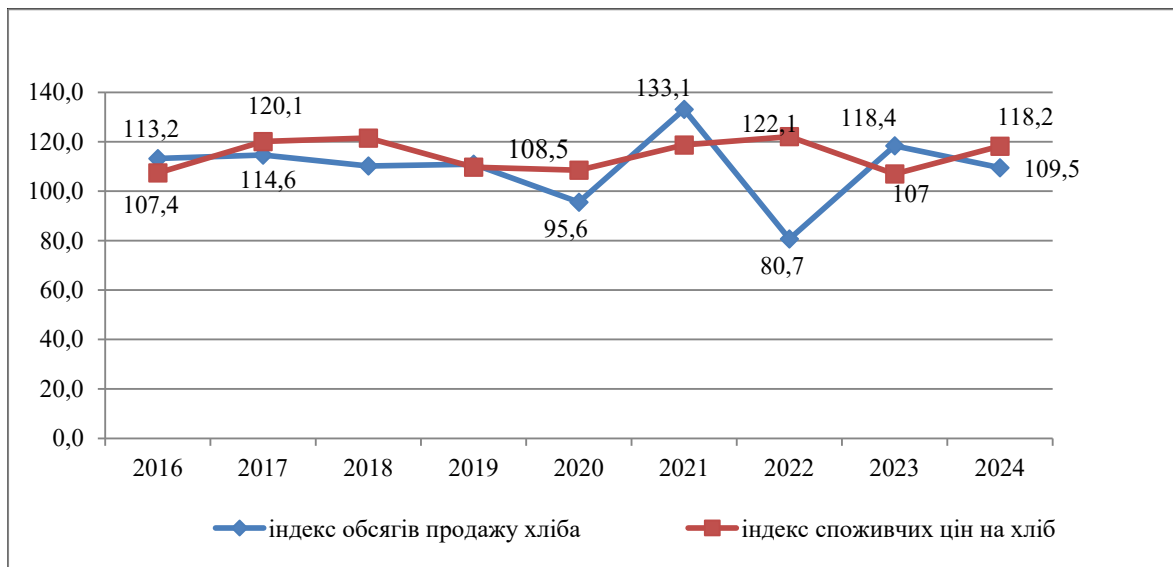

Рисунок 1 – Індекси споживчих цін на хліб і обсягів його продажу в Україні у 2016-2024 рр. [11]

Таблиця 2 – Структура активу і баланс підприємств хлібопекарської галузі України у 2019-2024 рр. на кінець року

Рік	Необоротні активи (НА), %			Оборотні активи (ОА), %			Баланс (Б), млн грн		
	усього	середні	малі	усього	середні	малі	усього	середні	малі
2019	38,38	н/д	43,68	61,62	н/д	56,31	14113,35	н/д	1452,50
2020	42,21	42,28	41,54	57,75	57,67	58,46	18078,92	16298,10	1780,83
2021	40,08	40,49	36,31	59,92	59,50	63,69	20411,32	18380,15	2031,17
2022	29,92	25,47	45,98	70,08	74,53	54,01	17493,18	14475,40	2102,60
2023	29,43	27,67	39,19	70,56	72,33	60,73	19993,63	16943,36	3050,27
2024	34,45	33,30	40,45	65,55	66,70	59,55	21602,69	18124,55	3478,14

Джерело: складено авторами на основі [8; 9; 10; 12]

Таблиця 3 – Структура пасиву балансів підприємств хлібопекарської галузі України у 2019-2024 рр., % на кінець року

Рік	Власний капітал (ВК), %			Довгострокові зобов'язання і забезпечення (ДЗ), %			Поточні зобов'язання і забезпечення (ПЗ), %		
	усього	середні	малі	усього	середні	малі	усього	середні	малі
2019	25,58	н/д	18,95	8,49	н/д	7,33	65,93	н/д	73,72
2020	29,09	30,29	18,10	5,98	5,97	6,03	64,94	63,74	75,87
2021	27,83	28,40	22,69	6,05	6,01	6,39	66,12	65,59	70,92
2022	25,78	24,68	29,38	5,54	4,10	4,88	68,67	71,22	65,74
2023	29,49	29,49	29,50	6,87	7,40	3,90	63,64	63,11	66,60
2024	29,60	30,09	27,05	7,08	7,40	5,44	63,32	62,52	67,49

Джерело: складено авторами на основі [8; 9; 10]

обмежений доступ підприємств до довгострокових фінансових ресурсів. Це негативно впливає на можливості оновлення основних засобів, реалізації інвестиційних проєктів і технологічної модернізації виробництва. Особливо гостро ця проблема проявляється у малих підприємств, для яких фінансові ринки є менш доступними.

Найбільшу питому вагу у структурі пасивів займають поточні зобов'язання, частка яких стабільно перевищує 60%, а у 2022 р. для середніх підприємств досягала понад 70%. Це свідчить про високу залежність підприємств від короткострокових джерел фінансування – кредиторської заборгованості, короткострокових кредитів, розрахунків із постачальниками та бюджетом. Така структура пасиву підвищує ризики втрати ліквідності, оскільки значні обсяги зобов'язань потребують швидкого погашення в умовах нестабільних грошових потоків.

Сформована структура пасивів хлібопекарських підприємств характеризується низьким рівнем капіталізації, недостатнім обсягом довгострокового фінансування та високою залежністю від короткострокових зобов'язань. Це обумовлює підвищену фінансову вразливість підприємств хлібопекарської галузі, обмежує їх інвестиційні можливості та ускладнює реалізацію стратегічних напрямів розвитку в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Аналіз показників ліквідності (табл. 4) свідчить про системно низький рівень платоспроможності підприємств хлібопекарської галузі.

Коефіцієнт загальної ліквідності упродовж 2019-2024 рр. переважно не досягає мінімально рекомендованого рівня (1,0), коливаючись у межах 0,81-1,00, що вказує на дефіцит оборотних активів для

покриття зобов'язань. Лише у 2023 р. спостерігається його наближення до нормативу, однак ця тенденція не має стійкого характеру.

Динаміка робочого капіталу підтверджує зазначені висновки: у 2019-2021 рр. він був від'ємним, що свідчить про фінансування діяльності за рахунок короткострокових зобов'язань і відсутність власних оборотних ресурсів. У 2022-2024 рр. формується позитивне значення робочого капіталу, що вказує на певне відновлення ліквідності. Водночас у малих підприємств він залишається від'ємним протягом усього періоду, що характеризує їх хронічну фінансову нестійкість.

Отже, підприємства галузі функціонують в умовах обмеженої платоспроможності, високої залежності від короткострокових джерел фінансування та недостатнього рівня власних оборотних коштів, що суттєво обмежує їх можливості для стабільного розвитку.

Аналіз показників фінансової стійкості підприємств хлібопекарської галузі (табл. 5) свідчить про їх кризовий, нестійкий фінансовий стан.

Коефіцієнт автономії упродовж 2019-2024 рр. коливається в межах 0,26-0,30 і суттєво не досягає нормативного рівня ($\geq 0,5$), що вказує на низький рівень фінансової незалежності.

Відповідно, коефіцієнт фінансового ризику стабільно перевищує критичне значення (1) і становить 2,3-2,9, а для малих підприємств – понад 3-5, що свідчить про критичну залежність від позикових ресурсів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу у більшості років має від'ємне значення, що означає відсутність власних оборотних коштів і використання позикового капіталу для фінансування навіть поточної діяльності. Лише у 2023 р. спостерігається його незначне покращення, яке не має стійкого характеру.

Таблиця 4 – Коефіцієнти загальної ліквідності і величина робочого капіталу у підприємств хлібопекарської галузі України у 2019-2024 рр. (на кінець року)

Рік	Коефіцієнт загальної ліквідності ОА/(ДЗ+ПЗ), критичне значення (1...2,5)			Наявність робочого капіталу млн грн ОА -		
	усього	середні	малі	усього	середні	малі
2019	0,83	н/д	0,69	-608,3	н/д	-252,9
2020	0,81	0,83	0,71	-1299,9	-989,3	-310,0
2021	0,83	0,83	0,82	-1265,5	-1119,4	-146,9
2022	0,94	0,99	0,76	246,7	479,1	-246,6
2023	1,00	1,03	0,86	1383,6	1562,2	-179,1
2024	0,93	0,95	0,82	481,7	757,6	-276,2

Джерело: складено авторами на основі [8; 9; 10]

Таблиця 5 – Показники фінансової стійкості підприємств хлібопекарської галузі України у 2019-2024 рр.

Рік	Коефіцієнт автономії (незалежності) (ВК/Б) критичне значення 0,5 і вище			Коефіцієнт фінансового ризику (ЗК)/(ВК) критичне значення 1			Коефіцієнт маневреності власного капіталу (ВК- НА)/(ВК) > 0		
	усього	середні	малі	усього	середні	малі	усього	середні	малі
2019	0,26	н/д	0,19	2,91	н/д	4,89	-0,50	н/д	-1,31
2020	0,29	0,30	0,18	2,44	2,30	5,19	-0,45	-0,40	-1,30
2021	0,28	0,28	0,23	2,59	2,52	4,13	-0,44	-0,43	-0,60
2022	0,26	0,25	0,29	2,88	3,05	3,24	-0,16	-0,03	-0,56
2023	0,29	0,29	0,30	2,39	2,39	3,26	0,002	0,06	-0,33
2024	0,30	0,30	0,27	2,38	2,32	3,49	-0,16	-0,11	-0,50

Джерело: складено авторами на основі [8; 9; 10]

Отже, структура капіталу підприємств галузі є нерациональною, характеризується низькою капіталізацією, високим фінансовим ризиком і обмеженими можливостями для забезпечення стійкого розвитку.

Таким чином, аналіз фінансової звітності за 2021-2024 рр. підприємств хлібопекарської галузі України свідчить про критичні диспропорції у структурі капіталу. У складі активів домінують оборотні активи, частка яких сягає близько 80%, що вказує на обмеженість інвестицій у довгострокові ресурси та зниження виробничого потенціалу.

Структура пасиву характеризується надмірною концентрацією поточних зобов'язань, частка яких становить близько 97%, тоді як власний капітал є вкрай незначним (до 3%) або має від'ємне значення. Частка довгострокових зобов'язань залишається мінімальною

(менше 1% або відсутня), що свідчить про відсутність стабільних джерел фінансування розвитку.

Результати аналізу свідчать про наявність системних дисбалансів у розвитку хлібопекарської галузі, що проявляються у скороченні виробничої бази, низькому рівні прибутковості, високій частці збиткових підприємств і зменшенні внутрішнього попиту. Це обумовлює необхідність пошуку ефективних стратегічних рішень, спрямованих на підвищення фінансової стійкості підприємств, відновлення виробничого потенціалу та забезпечення їх довгострокового розвитку в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

На основі проведеного аналізу нами визначено актуальні проблеми стратегічного розвитку підприємств хлібопекарської галузі (табл. 6).

Таблиця 6 – Актуальні проблеми стратегічного розвитку підприємств хлібопекарської галузі

Сегмент проблем	Конкретні проблеми	Прояв / економічна сутність	Вплив на стратегічний розвиток
Фінансово-економічні	Низький рівень фінансової стійкості	Низька частка власного капіталу, від'ємний робочий капітал	Обмеження інвестиційної активності, ризик банкрутства
	Висока залежність від короткострокових зобов'язань	Домінування поточних зобов'язань у пасиві	Підвищення ризиків ліквідності
	Зростання собівартості	Подорожчання сировини, енергії, праці	Зниження рентабельності
	Обмежений доступ до фінансування	Відсутність довгострокових кредитів	Гальмування модернізації
Виробничо-технологічні	Зношеність основних засобів	Висока частка морально застарілого обладнання	Зниження продуктивності
	Висока енергоємність виробництва	Значна залежність від енергоносіїв	Зростання витрат і ризиків
	Низький рівень інновацій	Обмежене впровадження нових технологій	Втрата конкурентних переваг
Ринкові	Скорочення попиту	Зниження доходів населення, демографічні фактори	Звуження ринку збуту
	Ціновий тиск	Соціальна значущість хліба обмежує ціни	Зниження маржинальності
	Низька диверсифікація	Обмежений асортимент і ринки	Вразливість до змін попиту
	Посилення конкуренції	Розвиток малих виробників і private label	Втрата частки ринку
Логістичні	Порушення ланцюгів постачання	Ускладнення доставки сировини і продукції	Зростання витрат і затримки
	Логістичні ризики	Воєнні дії	Нестабільність поставок
Кадрові	Дефіцит персоналу	Міграція, мобілізація	Зниження виробничих можливостей
	Зростання витрат на оплату праці	Конкуренція за кадри	Тиск на собівартість
Інституційні та зовнішні	Регуляторна нестабільність	Зміни державної політики	Невизначеність планування
	Висока невизначеність середовища	Воєнні ризики	Ускладнення стратегічного управління

Джерело: складено авторами

Ключові напрями антикризового стратегічного розвитку підприємств хлібопекарської галузі полягають у зміцненні фінансової стійкості через оптимізацію структури капіталу та підвищення ліквідності, зниженні собівартості за рахунок енергоефективності та раціоналізації витрат, модернізації виробництва і впровадженні інноваційних технологій.

Важливим напрямом є адаптація до змін попиту через диверсифікацію асортименту та орієнтацію на більш маржинальні сегменти ринку. Необхідним також є підвищення ефективності логістики та управління ланцюгами постачання, розвиток кадрового потенціалу і цифровізація управлінських процесів. У стратегічному вимірі пріоритетом виступає підвищення гнучкості бізнес-моделі та здатності підприємств до швидкої адаптації в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило наявність істотних структурних і фінансових дисбалансів у діяльності підприємств хлібопекарській галузі України в умовах воєнних дій. Спостерігається скорочення кількості підприємств, зниження виробничого

потенціалу, низька прибутковість і значна частка збиткових суб'єктів, а також звуження внутрішнього ринку через падіння попиту та зростання цін.

Фінансовий стан підприємств характеризується низьким рівнем капіталізації, домінуванням короткострокових зобов'язань, дефіцитом власних оборотних коштів і недостатньою ліквідністю. Ключовою причиною є низька частка власного капіталу та тривала збитковість діяльності, що обмежує можливості самофінансування і розвитку.

Підвищення прибутковості можливе за рахунок оперативної адаптації до змін попиту, оптимізації витрат, диверсифікації продукції, розвитку енергоефективності та впровадження сучасних методів управління, зокрема бюджетування і сценарного планування.

Водночас стабілізація галузі потребує державної підтримки: розширення доступу до пільгового кредитування, вдосконалення податкової політики, стабілізації цін на сировину та скорочення термінів розрахунків із торговельними мережами. Пріоритетом є збереження середніх підприємств як основи виробництва хліба і забезпечення продовольчої безпеки країни.

Бібліографічний список:

1. Загальні втрати економіки, понесені в ході війни. Київська школа економіки. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zadokumentovanih-zbitkiv-infrastrukturi-skladaye-110-4-mlrd-minimalni-potrebi-u-vidnovlenni-zruynovanih-aktiviv-zrosli-do-188-mlrd>
2. Ковальчук Н., Калугарь А. Виклики для підприємств України в умовах війни з росією. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-57>
3. Мельник Т. Український бізнес в умовах війни: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2023. No 7(3). DOI:
4. Мурована Т.О. Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49>
5. Серета А. Особливості діагностики кризових станів підприємства в мирний час та в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-65>
6. Яцук О.О., Захарова Н.Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2018. Том 29 (68). № 3. С. 173-180. URL: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_3/35.pdf
7. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. Харків : Фактор, 2007. 784 с.
8. Кількість діючих підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства / Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm
9. Рентабельність операційної та усієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2010–2024) / Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm
10. Кількість зайнятих працівників на підприємствах за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2010–2024) / Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm
11. Індекс споживчих цін на товари та послуги (до грудня попереднього року) / Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ct/is_c/isc_u/isc2018gr_u.html
12. Необоротні та оборотні активи, власний капітал та зобов'язання підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2013-2024 рр.) / Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm

References:

1. Kyiv School of Economics (2026) Zahalni vtraty ekonomiky, ponoseni v khodi viiny [Total economic losses caused by the war]. Available at: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zadokumentovanih-zbitkiv-infrastrukturi-skladaye-110-4-mlrd-minimalni-potrebi-u-vidnovlenni-zruynovanih-aktiviv-zrosli-do-188-mlrd>
2. Kovalchuk N., Kaluhar A. (2022) Vyklyky dlia pidpriemstv Ukrainy v umovakh viiny z rosiieiu [Challenges for Ukrainian enterprises in conditions of war with Russia]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-57>
3. Melnyk T. (2023) Ukrainskyi biznes v umovakh viiny: suchasnyi stan, problemy ta shliakhy yikh vyrishennia [Ukrainian business in wartime: current state, problems and solutions]. *Journal of Innovations and Sustainability*, vol. 7(3). DOI: <https://doi.org/10.51599>
4. Murovana T. O. (2023) Vitchezniiane pidpriemnytstvo v umovakh voiennoho stanu: osnovni tendentsii ta metody pidtrymky [Domestic entrepreneurship under martial law: main trends and support methods]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49>

5. Sereda A. (2024) Osoblyvosti diahnozyky kryzovykh staniv pidpryemstva v myrnyi chas ta v umovakh viiny [Features of diagnosing enterprise crisis states in peacetime and wartime]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-65>
6. Yatsukh O. O., Zakharova N. Yu. (2018) Finansovyi stan pidpryemstva ta metodyka yoho otsinky [Financial condition of the enterprise and methods of its evaluation]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Ekonomika i upravlinnia*, vol. 29 (68), no. 3, pp. 173-180. Available at: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_3/35.pdf
7. Kostyrko R. O. (2007) Finansovyi analiz [Financial analysis]. Kharkiv: Faktor. (in Ukrainian)
8. State Statistics Service of Ukraine (2026) Kilkist diiuchykh pidpryemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti z rozpodilom na velyki, seredni, mali ta mikropidpryemstva [Number of active enterprises by type of economic activity]. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm
9. State Statistics Service of Ukraine (2026) Rentabelnist operatsiinoi ta usiiei diialnosti pidpryemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti (2010-2024) [Profitability of enterprises by type of economic activity]. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm
10. State Statistics Service of Ukraine (2026) Kilkist zainiatykh pratsivnykiv na pidpryemstvakh za vydamy ekonomichnoi diialnosti (2010-2024) [Number of employees at enterprises by type of economic activity]. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm
11. State Statistics Service of Ukraine (2026) Indeksy spozhyvchykh tsin na tovary ta posluhy (do hrudnia poperednoho roku) [Consumer price indices]. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ct/is_c/isc_u/isc2018gr_u.html
12. State Statistics Service of Ukraine (2026) Neoborotni ta oborotni aktyvy, vlasnyi kapital ta zobov'iazannia pidpryemstv (2013–2024) [Non-current and current assets, equity and liabilities of enterprises]. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm

Стаття отримана: 17.04.2026
Стаття прийнята: 28.05.2026
Стаття опублікована: 02.07.2026